

2992 sayılı "Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun"un 8. maddesinde Bakanlığın ana hizmet birimleri arasında sayılan Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün (UHDİGM) görevleri aynı kanunun 13/A maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca UHDİGM'in görevlerini dört ana başlıkta toplamak mümkündür:

1. Hukuki ve cezai konularda uluslararası adli yardımlaşma,
2. Uluslararası kuruluşlarla ilgili faaliyetler,
3. Yabancı devletlerle ikili ilişkiler,
4. İnsan hakları alanındaki çalışmalar.

1. Hukuki ve Cezai Konularda Uluslararası

Adli Yardımlaşma

UHDİGM'in 2992 sayılı kanun çerçevesinde başlıca görevi hukuki ve cezai konularda uluslararası adli yardımlaşma faaliyetlerini yürütmektir. Türkiye'nin taraf olduğu bazı çok taraflı ve ikili andlaşmalarda UHDİGM uluslararası adli yardımlaşma taleplerinin yerine getirilmesinde "Merkezi Makam" olarak yetkilendirilmiştir.

"Hukuk alanında uluslararası adli yardımlaşma" denildiğinde öncelikle istinabe ve tebligat talepleri akla gelmektedir. Mahkemelerin görmekte oldukları davalarda, yabancı devlet makamlarından tarafların veya tanıkların dinlenilmesi, bilirkişi incelemesi, bilgi-belge temini ve tebligat talepleri bu alanda uygulamada en çok karşılaşılan taleplerdir. Bahse konu alanlarda ikili andlaşmaların yanı sıra Lahey sözleşmeleri sıklıkla uygulanan sözleşmelerdir.

UHDİGM uluslararası aile hukukunu ilgilendiren alanlarda da önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda "uluslararası çocuk kaçırma" olarak adlandırılan ve velayet hakkı ihlal edilerek bir ülkeden başka bir ülkeye götürülen ya da alıkonulan çocukların mutat meskenlerinin bulunduğu ülkeye geri dönmelerini sağlamaya yönelik işlemlerde merkezi makam görevini ifa etmektedir. Bahse konu işlemler Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi çerçevesinde yerine getirilmektedir.

UHDİGM uluslararası aile hukukunun bir diğer konusunu teşkil eden "nafaka alacaklarının yabancı devletlerde tahsili" ile ilgili görevlerini de Lahey ve New York sözleşmeleri uyarınca yürütmektedir.

"Ceza alanında uluslararası adli yardımlaşma" ise yürütülmekte olan bir soruşturma ya da kovuşturma kapsamında, yabancı devlet adli makamlarından şüpheli, sanık ya da tanıkların ifadesinin alınması, bilgi-belge temini, delil ya da müsadere amacına yönelik olarak kazançlar, malvarlığı ya da araç-gereçler üzerinde arama ve elkoyma gibi talepleri kapsamaktadır.

Bunlara ilave olarak "suçluların geri verilmesi", "hükümlülerin uluslararası nakli", "kovuşturmanın başka bir devlete aktarılması" ve "yabancı ceza ilamlarının infazı" da UHDİGM tarafından koordine edilen ve geniş anlamda ceza alanında uluslararası adli yardımlaşma kapsamında değerlendirilebilecek diğer adli işbirliği müesseseleridir.

Ceza alanında uluslararası adli yardımlaşma hususunda ikili andlaşmaların yanı sıra, Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi ile Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi başta olmak üzere, yukarıda belirtilen diğer adli işbirliği müesseselerine ilişkin olarak Avrupa Konseyi (AK) bünyesinde kabul edilen diğer sözleşmeler sıklıkla başvurulmuş uluslararası sözleşmeler arasında yer almaktadır.

UHDİGM merkezi makam sıfatıyla, hukuki ve cezai konularda yabancı devlet makamlarına iletilmek üzere Mahkemeler ya da Cumhuriyet savcılıkları tarafından hazırlanan taleplerin ön incelemesini yapmakta ve gelen evrakın ilgili uluslararası sözleşme ya da iç mevzuatta öngörülen şartlara uygun şekilde hazırlanması hususunda adli makamlarımıza yardımcı olmaktadır. Aynı şekilde yabancı devletlerden gelen adli yardımlaşma talepleri de

ön incelemeden geçirildikten sonra ilgili makamlarımıza iletilmektedir. Bu konularda adli makamlarımızca dikkat edilmesi gereken hususları göstermek üzere UHDİGM tarafından çeşitli genelgeler ve rehberler yayınlanmıştır.

2. Uluslararası Kuruluşlarla İlgili Faaliyetler

UHDİGM'in önemli görevlerinden biri de Bakanlığımızın uluslararası kuruluşlarla ilgili faaliyetlerini yürütmektir. Birleşmiş Milletler (BM) ve AK başta olmak üzere, Türkiye'nin üyesi bulunduğu değişik uluslararası örgütlerin hukuk ve yargı alanında faaliyet gösteren çok çeşitli komiteleri bulunmaktadır.

UHDİGM görev alanıyla ilgili uluslararası kuruluşların faaliyetlerine aktif bir şekilde iştirak etmektedir. Komite toplantılarına katılım sağlamanın yanı sıra, Türk mevzuatı ve uygulamasıyla ilgili bilgileri uluslararası kuruluşlara aktarmakta, bu kuruluşların çalışmalarını da Bakanlığın ilgili birimlerine ve diğer kurumlara iletmektedir.

UHDİGM'in bu alandaki en yoğun faaliyetlerini merkezi Strazburg'da bulunan AK'nin çalışmaları teşkil etmektedir. Bunlar arasında Avrupa Hukuk İşbirliği Komitesi (CDCJ), Avrupa Suç Sorunları Komitesi (CDPC) ve Cezai Konularda İşbirliğine Dair Avrupa Sözleşmelerinin Uygulanması Uzmanlar Komitesi (PC-OC) ön plana çıkmaktadır.

Ak'nin alt komiteleri arasında yer alan Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ), Penolojik İşbirliği Kurulu (PC-CP), Avrupa Hâkimler Danışma Komitesi (CCJE), Avrupa Savcılar Danışma Komitesi (CCPE) gibi komitelerin faaliyetleri ise diğer Bakanlık birimleri ya da ilgili kuruluşlar tarafından takip edilmektedir.

UHDİGM bazı uluslararası kuruluşlarla ilgili faaliyetleri diğer bakanlıklarla işbirliği içinde yürütmektedir. Örneğin Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) Rüşvetle Mücadele Çalışma Grubu ile AK'nin bir alt birimi olan Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) çalışmalarını koordinatör birim olarak yerine getirirken, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) tarafından koordine edilen Mali Eylem Görev Gücü (FATF) faaliyetlerine ise yardımcı birim olarak katkı sağlamaktadır.

Bakanlığımızca uluslararası kuruluşların faaliyetlerinin daha etkin bir şekilde takip edilmesi amacıyla BM (New York ve Cenevre Ofisleri), AK, Avrupa Birliği ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı nezdindeki Türkiye Cumhuriyeti Daimi Temsilciliklerinde adalet müşavirleri görevlendirilmiştir.

3. Yabancı Devletlerle İkili İlişkiler

UHDİGM yabancı devletlerle ikili adli işbirliğinin yürütülmesinde koordinatör birim olarak faaliyet göstermektedir. Bakanlığın üst düzey heyetlerinin yabancı

devletlere gerçekleştirdikleri ziyaretlerin hazırlıkları ile yabancı devletlerin adalet bakanlıkları ile diğer yargı heyetlerinin ülkemize yaptıkları ziyaretlerin organizasyonu UHDİGM tarafından yapılmaktadır.

Öte yandan, yabancı devletlerle adli yardımlaşma konusundaki ikili andlaşmalar, işbirliği protokolleri ile ortak açıklamaların hazırlanması ve müzakeresi UHDİGM tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bunlara ilave olarak, adli işbirliğinin geliştirilmesi ya da adli yardımlaşma alanında ortaya çıkan sorunların çözülmesi amacıyla yabancı devletlerin muadil makamlarıyla düzenli toplantılar yapılmaktadır. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı ile yabancı devletlerin dışişleri bakanlıkları arasında periyodik olarak gerçekleştirilen konsolosluk görüşmelerine iştirak edilmektedir.

Yabancı devletlerle ikili ilişkilerin güçlendirilmesi ve adli yardımlaşma taleplerimizin daha etkin bir şekilde takip edilmesi amacıyla Türk vatandaşlarının yoğun olduğu Berlin, Paris, Lahey, Brüksel, Londra ve Vaşington'daki Büyükelçiliklerimiz nezdinde adalet müşavirleri görevlendirilmiştir.

4. İnsan Hakları Alanındaki Çalışmalar

UHDİGM bünyesinde 2011 yılında İnsan Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur. Birimin başlıca görevi, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) yapılan başvurular hakkındaki savunmaları hazırlamak ve AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının yerine getirilmesini takip etmektir.

Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurularda Bakanlık görüşlerinin Mahkemeye bildirilmesi işlemleri de İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yerine getirilmektedir.

Başkanlık ayrıca, AİHM'in Türkiye hakkında verdiği tüm kararların ve diğer ülkeler aleyhinde verilen önemli kararların Türkçeye çevrilmesini sağlamakta, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve uygulamasıyla ilgili bilimsel çalışmaları takip etmekte ve insan hakları ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak, proje, seminer ve eğitim faaliyetleri gibi çok yönlü çalışmalar yürütmektedir.

UHDİGM'in faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/> adresindeki internet sitesine başvurulabilir. İnsan Hakları Daire Başkanlığımızın da <http://www.inhak.adalet.gov.tr/> adresinde ayrı bir internet sitesi bulunmaktadır.

